

RAZARAJUĆI ČIMBENICI BRAKA I OBITELJI

Ivan KOPREK

Filozofski fakultet Družbe Isusove
Hrvatski studiji – Sveučilište u Zagrebu
Jordanovac 110, p.p. 169, 10 001 Zagreb
ikoprek@ffdi.hr

Sažetak

U kontekstu vremena u kojemu živimo ljudsko se mišljenje i djelovanje razotkriva u svojoj mnogostrukoj destruktivnosti. Destrukcija označava rušenje, razgrađivanje, pustošenje, rasipanje, propadanje, uništavanje – zapravo smrt. U raznim antropološkim redukcionizmima danas se udaljavamo od zdrave slike o čovjeku. Razara se čovjek i njegov okoliš. Otvoreno se promiču mržnja i nasilje – »kultura smrti«.

U unakrsnoj vatri raznorodnih destruktivnih opasnosti danas se nalaze brak i obitelj. Proživljavaju ozbiljnu krizu i postali su predmetom nepoštedne manipulacije kojoj je cilj umanjiti njihovo značenje i razoriti im bit. Štoviše, mnogi danas vode otvoreni rat protiv braka i obitelji iz političkih, ekonomskih i inih – naročito pak ideoloških uvjerenja (papa Franjo govori o »ideološkoj kolonizaciji«). Posebno se u tome ističu tri ideologije: komunizam, feminizam i genderizam.

Uz »ideološke« čimbenike postoje i mnogi drugi »nutarnji« čimbenici koji rastaču brak i obitelj: od ljudske sebičnosti, nespremnosti i nesposobnosti za komunikaciju do bračne nevjernosti i zala različitih ovisnosti.

Ključne riječi: brak, obitelj, postmoderna, »kultura smrti«, »ideološki kolonijalizam«, feminizam, genderizam, rodna teorija.

Uvod

U kulturalnom kontekstu vremena u kojemu živimo ljudsko se mišljenje i djelovanje sve češće razotkriva u svojoj mnogostrukoj destruktivnosti. Fenomen destrukcije sve je jasnije prepoznatljiv kao neposredna prijetnja postojanju samoga čovjeka.

Destrukcija označava negiranje, rušenje, razaranje, razgrađivanje, pustošenje, rasipanje, propadanje, uništavanje – zapravo smrt. U raznim antropološkim redukcionizmima danas se bez ikakve odgovornosti udaljavamo od istinske »slike o čovjeku«.¹

Mnogo je toga u posljednjih nekoliko stoljeća stavljeno pod giljotinu destrukcije. Rastače se školstvo, odgoj, obrazovanje, ruše se sustavi i burze, norme morala i okviri znanja. Razara se čovjek i njegov okoliš. Nijekanje ruši sve ono što čini strukturu i osigurava poredak: autoritet, hijerarhiju, moć itd. Otvoreno se promiču mržnja i nasilje – kaos i »kultura smrti«.²

Uništavanje ponekada daje osjećaj moći. Zapravo hrani nasilje. Prema izvješću socioloških i pedagoških istraživanja, nasilje zaokuplja sve sektore današnjega društvenog života.³ Pojavljuje se u znakovima rušilačkoga i uništavajućega bijesa prema svemu postojećemu. Zanimljivo je slijediti, kako reče Erich Fromm, »anatomiju ljudske destruktivnosti«.⁴

Svoje glava logika nekontrolirane volje za dominacijom, zapravo žudnja za moći, pokorila je i samoga čovjeka, pretvorivši ga u puko sredstvo. Može se reći da čovjekova svoje glavost neizbježno dovodi do toga da se izolira od drugih, da sam sebe otjera u prognostvo, da jednostavno raskine sa svim vrijednostima koje postoje izvan njega. Na taj se način on duhovno pustoši i osiromašuje. S druge strane prepušta se sustavu zamjenjivosti funkcija i recipročnosti uloga.

Vrijeme u kojemu živimo možemo nazvati vremenom razuzdane volje. Usredotočena na samu sebe, volja prestaje težiti dobru drugoga – što je inače njezina prirodna sklonost i što se oduvijek nazivalo ljubavlju – i svodi samu sebe na голу žudnju. Ona se veže uz čovjekovo »ja« i djeluje u poražavajućoj negaciji drugih. S jedne strane, danas čovjek postaje bez svojega »ja« – »bez-ja-k«, a s druge pak strane, sve usmjeruje na sebe – »sebičnjak« spreman posvuda provoditi svoju »ego-diceju«.⁵

¹ Usp. Wilfried GRIESSER (ur.), *Reduktionismen und Antworten der Philosophie*, Würzburg, 2012., 7–13.

² Usp. Donald De MARCO – Benjamin WIKE, *Arhitekti kulture smrti*, Split, 2011.

³ Usp. Roland BAADER, *Totgedacht. Warum Intellektuelle unsere Welt zerstören?*, Gräfelfing, 2002.; René GIRARD, *La Violence et le Sacré*, Paris, 1972. O Girardovu djelu: Wolfgang PALAVER, *R. Girard mimetische Theorie – im Kontext kulturtheoretischer und gesellschaftspolitischer Fragen*, Münster, 2008.

⁴ Usp. Erich FROMM, *Anatomija ljudske destruktivnosti*, Zagreb, 1989.

⁵ Usp. Michael ONFRAY, *La puissance d'exister. Manifeste hédoniste*, Paris, 2006.; navedeno prema: Mišel ONFRE, *Moć postojanja. Hedonistički manifest*, Beograd, 2007., 67.

1. Postmoderna i fenomenologija destrukcije

Vrijeme u kojemu živimo uokvireno je onim što se obično naziva postmodernom. *Newageovska* misaona oluja, sažeta u naziv »postmoderna«, poharala je čovjekovu svijest i savjest.⁶ Njezine posljedice oblikovale su (i oblikuju) nov model misli i stilova života. Utapamo se u sveobuhvatnim virovima relativizma. Govori se o relativiziranju trajnosti istine i stalnosti etičkih načela kako u privatnome tako i u društvenome životu. Zazire se od trajnih vrijednosti i napornoga razmišljanja.

Postmoderni čovjek ulazi u prostor u kojemu nitko nije spreman na apstraktno ali i jasno razmišljanje. Moral, etika i ljudsko dostojanstvo stavljaju se pod giljotinu ciničnih, zapravo neodgovornih arhitekata genoma i alkemičara gena. Upravo je zato čovjek na početku XXI. stoljeća zaigran relativizmom i individualizmom, opojen svojim strastima, došao do mutne spoznaje o vlastitoj slobodi bez odgovornosti.

Postmoderna podržava ideje destrukcije i antihumanizma. Njemački »škandal-filozof« Peter Sloterdijk otvoreno zagovara proizvodnju čovjeka *à la carte*.⁷ Iste ideje podupire dobitnik Nobelove nagrade za medicinu i voditelj *Humane Genome Project* američki biolog James D. Watson.⁸

Multiopcionalnost i transformacija postaju čarobne riječi. No, u našem okružju kulminiraju sve najgore i najdestruktivnije osobine: međuljudska otuđenost, nepravde, birokratizam, nemogućnost zadovoljenja vitalnih potreba, siromaštvo itd. Nasilje, konzumerizam i ekološka devastacija simptomi su nesposobnosti civilizacije da iznađe održivi i zdravi način života. Anarhija i perverzne društvene anomalije, razulareni seksizam i pohotni hedonizam pripremaju i hrane »tsunami« destruktivnih mentalnih i društvenih patologija: rast sociopatologije, raznorodne perverzije, epidemije nepoštivanja života, toksikomanije i ovisnosti itd.

Postmoderno doba, koje se nekritički slavi kao vrijeme u kojemu su sve veće mogućnosti kreiranja čovjekovih sloboda, ustvari postaje vrijeme rasapa čovjeka u kojemu se gube potrebe za pripadanjem, (samo)poštovanjem i ljubavlju. Ljudi, doduše, danas imaju veću mogućnost izbora, ali ih u ubrzanom

⁶ Usp. Paul LAKELAND, *Postmodernity. Christian identity in a fragmented age*, Minneapolis, 1997.; Stanley J. GRENZ, *A primer on postmodernism*, Cambridge Mass., 1996.

⁷ Usp. Peter SLOTERDIJK, *Regeln für den Menschenpark. Ein Antwortschreiben zu Heideggers Brief über den Humanismus*, Frankfurt, 1999.; Peter SLOTERDIJK, *Das Menschentreibhaus. Stichworte zur historischen und prophetischen Anthropologie. Vier große Vorlesungen*, Weimar, 2001.; Peter SLOTERDIJK, *Die schrecklichen Kinder der Neuzeit*, Berlin, 2014.

⁸ James D. WATSON je rezultate svojih istraživanja objavio u časopisu *Nature* 15. veljače 2001. godine (*Nature* 409, 860–921).

razvoju tehničke revolucije prati kriza identiteta, propast vrednota i opća nesigurnost.

Često suvremeni čovjek postaje pasivni konzument masovnih medija koji više ne luče poroke od vrlina. Nije čudo da i u društvenim okvirima nailazimo na zakonsku legitimaciju individualnih ludorija, zapravo društvenih patologija, koje su proizašle iz inkubatora liberalnoga i permisivnoga društva s kraja 60-ih godina prošloga stoljeća. Manipulatori ili »arhitekti kulture« smrti vještom retorikom (jezičnim igrama i trikovima) veličaju i šire rasap nudeći pritom: seks, moć i novac. O tome se najviše priča.

Takozvani misaoni »silazak u jezik« ili »jezični zaokret« nametnuo je postmodernističko-poststrukturalističku pretpostavku da jezik sačinjava ljudski svijet, a ljudski svijet je čitav svijet.⁹ Rastući interes za teoriju komunikacije, diskurzivne metode, kibernetiku i računalne jezike već nekoliko desetljeća potvrđuje sličnu tendenciju na polju znanosti i tehnologije. Jezik se sve više sužava ali istodobno gubi značenje, pogotovo u javnoj uporabi. Jezik postaje medij destrukcije.

Suvremeni čovjek, više negoli onaj iz prošlosti, stoji pred grobom riječi koje su postale tek samo olupine u moru »svejednosti«. Jacques Derrida, ključna osobnost postmodernističkoga misaonog etosa, tvrdi da se jezik neprestance okreće protiv sebe sama pa, raščlanimo li stvar pomno, ne možemo ni kazati što mislimo niti misliti što kažemo.¹⁰ Jezik je nezavisna sila u trajnom pokretu koja onemogućuje stabiliziranje značenja ili definitivnu komunikaciju. Njegova je funkcija različenost (*différance*). Zato i značenje nije nešto što je fiksno, ako uopće i postoji.

Derridino igranje jezičnim »binarnim oprekama«, kao što su doslovno – metaforičko, ozbiljno – razigrano, duboko – površno, priroda – kultura itd. moguće je do u beskraj. Jezik iz kojega treba isključiti misao i sjećanje sve se više okreće prema emotivnoj strani. On zapravo ne pretpostavlja korektnost, ne dohvaća istinu. Jednostavno sve pliva u lažnim dojmovima koji ne mogu odrediti činjenice.

Izraženi zaokret prema jeziku u nekim svojim razmišljanjima slijedio je i kulturni filozof tjelesnosti, ludila i seksa Michael Foucault i to kao odlučujući iskorak u sasvim nov način razmišljanja.¹¹ Foucault u svojoj filozofiji slijedi

⁹ Tijekom većega dijela XX. stoljeća jezik se primicao središtu filozofske pozornice pa su se njime bavili tako različiti filozofi kao što su: L. Wittgenstein, O. Quine, M. Heidegger i H-G. Gadamer.

¹⁰ Usp. Jacques DERRIDA, *De la grammatologie*, Paris, 1967.; *Randgänge der Philosophie*, Wien, 1988.; *Die Schrift und die Differenz*, Frankfurt, 1972.

¹¹ Usp. Michael FOUCAULT, *Histoire de la sexualité*, I: *La volonté de savoir*, Paris, 1976.; II: *L'usage des plaisirs*, Paris, 1984.; III: *Le souci de soi*, Paris, 1984.

put puke tjelesnosti koja mu je poslužila teoriji naslade. Seksualnost postaje središte interesa povijesti čovjekove misli kao subjekta.

Postmodernistički subjekt, prema Foucaultu, predstavlja raspršenu, rasredišnjenu, decentriranu mrežu libida, lišenu etičkoga temelja i bilo kakve duhovnosti, površnu funkciju ovoga ili onoga potrošačkoga čina, medijskoga doživljaja, trenda ili mode. Tu subjekta zapravo niti nema. O identitetu, dakako, ne treba niti govoriti.

2. Rasap braka i obitelji – posljedica »ideološkoga kolonijalizma«

U opisanoj duhovnoj situaciji vremena rasap obitelji kao osnovne stanice društva gotovo je normalna stvar. Lako se u to možemo osvjedočiti. Svima nam je, možda čak iz bližega okružja, poznato da je teško održati instituciju braka, da se često živi u drugomu pa i trećemu braku. Brak više nije ni vjerski i pobožni, a nije ni sekularna i civilna zajednica nastala uz suglasnost dvoje ljudi a prema zakonima suverene države. Jednostavno, brak kao veza između muža i žene više i nije ništa naročito. Ostvaruje ga tek jedan »kobni performativ« – izricanje onoga »da«. ¹² Čini se da je tako brak samo jedna od mnogih mogućnosti (postmodernih mogućnosti), istovrijedni i istopoželjni »performativ« u koji se lako mogu upucavati nove forme.

S druge pak strane mnogi jednostavno ne žele ući u brak i zasnovati obitelj. Tradicionalni brak i tradicionalno poimanje obitelji su pred raspadom. Za njih više gotovo da i nema mjesta u suvremenom društvu. Samo jedan od šest Britanaca misli da živi kao dio tradicionalne nuklearne obitelji. Tradicionalna obitelj je zastarjela (*out of date*) i društvo u prvi plan postavlja druge varijacije koje su u skladu s vremenskom dimenzijom: izvanbračne zajednice, istospolne zajednice, obitelji u kojima djeca žive samo s jednim roditeljem, samačka domaćinstva itd.

Opisano ima svoju dužu povijest. Brak i obitelj su se već posljednja dva stoljeća našli u unakrsnoj vatri raznih opasnosti i postali su predmet nepoštedne manipulacije. Papa Franjo u tom kontekstu govori o njihovoj »ideološkoj kolonizaciji«. ¹³

¹² Usp. Michael ONFRAY, *La puissance d'exister. Manifeste hédoniste*; navedeno prema: Mišel ONFRE, *Moć postojanja. Hedonistički manifest*, 135. Također usp. Michael ONFRAY, *Theorie des verliebten Körpers. Für eine solare Erotik*, Berlin, 2001.

¹³ »Oduprite se ideološkoj kolonizaciji koja prijete obitelji«, pozvao je 16. siječnja 2015. godine papa Franjo prilikom susreta s obiteljima u velikoj sportskoj dvorani u Manili na Filipinima.

Kako se dogodila ta kolonizacija i što ona znači ocrtava francuski anti-teist i anarhist, Michael Onfray: »Kada je kobne 1940. godine maršal Pétaine ubio Francusku Republiku, odbacio je devizu naslijeđenu iz Francuske revolucije – Sloboda, Jednakost, Bratstvo – kako bi dao prednost novoj trilogiji: Rad, Obitelj, Domovina. Pretpostavljam da se, čak i danas, desnica i ljevica manje--više prepoznaju (kada ne izigravaju jedna drugu, što je čest slučaj od svibnja 1981. godine) – prema svojim privrženostima jednoj ili drugoj, prema vlastitom razumijevanju antinomična svijeta. Ta obitelj koju je volio maršal koji, kao što se zna, nije cijenio Židove, ni komuniste, ni homoseksualce, ni intelektualce – ima datum rođenja i, sva sreća, datum smrti. Njezina je genealogija judeo-kršćanska, točnije prvo stoljeće, vrijeme Pavla iz Tarsa (kako bismo se uvjerali, treba pročitati njegovu jezivu seriju Poslanica). U Francuskoj je njezin ukop održan u Parizu, svibnja 1968., na barikadama (o tomu pak vidjeti detaljnije u *Anti-Edipu* Gillesa Deleuzea i Felixa Guattarija)... Zahvaljujući dekrizacijama Francuska je revolucija omogućila napredak na polju laičkog definiranja obitelji: stvaranje prijateljske zajednice dvaju spolova (1790.), deklaracija o pravima žena (1791.), sekularizacija civilne države i zakon o sporazumnoj rastavi braka (1792.), zakon o braku koji se svodi na građanski ugovor (1793.), odvajanje Crkve od države (1794.) – toliko reformi koje su otrgle obitelj iz naručja Crkve... Povratak dekrizacije, s metafizičkom revolucijom iz svibnja 1968., jamči napuštanje svakog autoriteta božanskog prava: kraj gospodara, profesora, učitelja, nadzornika, ali i oca, muža, glave obitelji s nasljednom vlašću, Neba, na kojem se moć sjedinjuje u rukama jednoga. Otada stupa na vlast logika jednakosti i ugovora. Kraj biološkog muškarca iz božanskog prava i obitelji, njegovih najomiljenijih etoloških teritorija, zbiva se istodobno kad i molekularne revolucije, prema riječima Félix Guattarija, dok Jean-Francois Lyotard govori o libidinalnoj ekonomiji i nagonском dispozitivu, Gilles Deleuze o strojevima žudnje i pobuni fluksa (polja), a René Schérer o strasnom privlačenju, Raoul Vaneigem o konstruiranju strastvenog života i naposljetku Michel Foucault o uporabi užitaka i skrbi o sebi. Sam duh i plodnost misli iz 1968., neizbježan je za shvaćanje postmoderne obitelji! Zajednička točka svim tim mislima? Radikalno rastavljanje onoga što Pavao i kršćanstvo sastavljaju: heteroseksualnost, vjernost, monogamija, zajednički život i razmnožavanje. Svako od tih područja postaje neovisno i samostalno: klasična se obitelj raspada. Rađa se njezino postmoderno tumačenje koja karakterizira nomadska praksa seksualnosti, mogućnost multiseksualnog organiziranja, furijeovska uporaba stožerne (*pivotale*) strasti i lepršave (*papillonnante*) strasti (koje kod Sartrea i Beauvoira daju slu-

čajne i nužne ljubavi, staru opreku između 'za jednu noć' i 'do kraja života'), sukcesivna ili simultana poligamija, organizacija samačkog života i metafizika sterilnosti, odnosno materinstvo u starijim godištimu.«¹⁴ Tako su brak i obitelj ušli u destruktivni prostor »ideološkoga koloniziranja«.

Događaji onih »ludih 68-ih godina« XX. stoljeća, kao i kulturalna revolucija kasnih godina XX. stoljeća, konačno su zabili posljednji čavao u opravdanost i smisao prakse braka i obitelji. I sve su niti koje je čovjek pleo oko njih u socijalnu mrežu razmršene. Pokidao ih je (još uvijek ih kida), između ostaloga, kapitalistički egoizam i nezasitni megamaterijalizam. Tako brak i obitelj proživljavaju ozbiljnu krizu, postali su predmetom nepoštudne manipulacije kojoj je cilj umanjiti njihovo značenje. U tome su se posebno istaknule (ili se ističu) tri ideologije: komunizam, feminizam i genderizam.

2.1. Brak i obitelj u ideologiji komunizma i marksizma

Komunistička je ideologija, zapravo svojevrsna mješavina materijalizma i evolucionizma, već sredinom XIX. stoljeća započela razaranje braka i obitelji. U marksističkom viđenju ne postoji stvarnost koja nadilazi materiju: sve što postoji jest materija oživljena trajnim pokretom. U takvu viđenju obitelj je povijesna nadstruktura određena da bude »nadiđena« u nužnom prijelazu iz građanskoga u besklasno društvo, odnosno u anarhično društvo, utemeljeno na konačnome nestanku obitelji, privatnoga vlasništva i države.

Friedrich Engels u djelu *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats*, koje se drži jednim od temeljnih djela marksizma (komunizma), tvrdi da se nakon prvobitne zajednice u kojoj je ljudima sve bilo zajedničko, u društvu pojavila nejednakost.¹⁵ Da bi se uspostavila jednakost u društvu, odnosno stvorilo pravedno društvo što je konačni cilj marksizma, misli Engels, treba ukinuti privatno vlasništvo i monogamnu obitelj, jer su oni izvor nejednakosti.

Lišavajući čovjeka njegovih duhovnih potencijala komunizam je, pa i na našim prostorima, sredinom prošloga stoljeća preko misli neomarksista tzv. »frankfurtske škole« (osobito miješanjem ideja psihoanalize Freudova tipa i izvoda W. Reicha)¹⁶ otvorio prostor za nova razaranja obitelji i braka. Tu su se

¹⁴ Michel ONFRAY, *Les métamorphoses de la famille occidentale*, u: www.liberation.fr. (5. VIII. 2004.).

¹⁵ Usp. Friedrich ENGELS, *Vom Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staates*, Zürich – Stuttgart, 1884. Također usp. August BEBEL, *Die Frau und der Sozialismus*, Berlin, 1990.

¹⁶ Usp. Wilhelm REICH, *The sexual revolution. Toward a self-regulating character structure*, New York, 1974., 120–157; Wilhelm REICH, *Die Funktion des Orgasmus*, Köln, 1969.

Freudov učenik Wilhelm Reich i Heideggerov učenik Herbert Marcuse ujedinili u savez u kojemu se tiranija materijalizma u generaciji 68-e, preklapanjem komunizma i psihoanalize prošloga stoljeća, združila s neobuzdanom seksualnijom, zapravo seksualnom revolucijom generacija iz 68-e.

Prenositeljima »seksualne revolucije« (ustvari – destrukcije) snažno su pomagali mediji ali i provjerene metode novonastalih totalitarnih režima: proizvodnja i distribuiranje laži. Već je Herbert Marcuse u knjizi *Die Gesellschaftssicht des sowjetischen Marxismus* 1958. godine postavio teoriju prema kojoj laž može (treba!) sačuvati istinu budućega socijalizma.¹⁷

Budući da sovjetski režim nije uspio uspostaviti totalni kolektivizam, pokušao je obitelj podčiniti državnim interesima kako ih uređuje partija, i zaključio je da supružnici mogu biti razdvojeni ukoliko država to zatraži. Ni nacizam tu nije ostao suzdržan. Njega je zanimalo samo to da obitelj proizvodi »čistu« djecu i u dovoljnom broju za potrebe države. U oba slučaja, obitelj je u potpunosti postala podređena interesima države.

2.2. Brak i obitelj u ideologiji feminizma

Kao posljedica industrijske revolucije s kraja XIX. i početka XX. stoljeća, feminizam je zaživio u industrijskim zemljama Zapada. Žene su se u to vrijeme počele uključivati u proces proizvodnje i osamostalile su se. Tako je započela »svađa među spolovima«, okretanje ženskoga protiv muškoga spola. Naime, razvoj strojeva je ne samo sve više otklanjao potrebu za ljudskom radnom snagom nego je postupno eliminirao prednosti koje su imali muškarci nad ženama. Lažni zov slobode i zarade gurnuo je ženu u životnu arenu borbe za materijalno i na taj je način počeo odvlačiti i od obitelji. Ponuđena joj je lažna sloboda i neovisnost, a zapravo je dovedena u, realno gledajući, stanje kronične opsjednutosti poslom i obvezama.

Empowerment je jedan središnjih pojmova globalne feminističke revolucije. Kod nas se često taj termin pogrešno prevodi kao »osnaživanje«. *Empowerment* sadrži ideju promaknuća – habitacije žena, diobe vlasti i odgovornosti. Naime, *to empower* znači »dati vlast, ovlastiti, dopustiti, autorizirati«, ali i »uzeti vlast u svoje ruke«. Valja ovdje zapaziti da se u postmodernoj kulturi vlast ne

¹⁷ Usp. Herbert MARCUSE, *Soviet-Marxism. A critical Analysis*, New York, 1958. Njemački prijevod: *Die Gesellschaftslehre des sowjetischen Marxismus*, Neuwied – Berlin, 1964.; Herbert MARCUSE, *Eros und Kultur. Ein philosophischer Beitrag zu Sigmund Freud*, Stuttgart, 1957.; Herbert MARCUSE – Peter FURTH, *Emanzipation der Frau in der repressiven Gesellschaft. Ein Gespräch*, u: *Das Argument*, 23 (1962.), 2–11.

shvaća kao služenje, nego kao kontrola nad vlastitim životom – ekonomskim, političkim, obiteljskim i seksualnim. *Empowerment* koji je u pozadini feminizma predstavlja se kao svojevrsno »oslobođenje« ali prvotno i kao proces mijenjanja odnosa moći među spolovima i institucijama koje podržavaju »diskriminaciju«. Inzistira se na ženskoj »mogućnosti izbora«, na njezinoj socioekonomskoj i političkoj »moći«, na njezinu »pristupu« resursima i odlučivanju, na ženskoj sposobnosti »ostvarivanja svojega punog potencijala«, njezinu »samoopredjeljenju« i vršenju utjecaja na smjer društvenih promjena i globalnoga poretka.¹⁸ Na toj crti danas se govori o sudjelovanju žena (o »postotcima žena«!), s obzirom na njihovo sudjelovanje u strukturama upravljanja i politike.

Valja podsjetiti da su idejni začetnici i promicatelji seksualne revolucije zapravo poznate feministkinje iz čijih je istupa moguće prepoznati ono o čemu je zapravo riječ i s kakvim se temama treba baviti. Simone de Beauvoir piše: »Sve dok se ne uništi obitelj, mit o obitelji, mit o majčinstvu i majčinski instinkt, žene će biti potlačene.«¹⁹ Elisabeth Badinter, supruga francuskoga ministra vanjskih poslova, nama dobro poznatoga iz vremena našega Domovinskoga rata, piše: »Vrijeme je da već jednom shvatimo da incest nije nužno perverzija i oblik duševne bolesti...«²⁰ Tako redom i druge priznate feministkinje: Shulamith Firestone: »Konačan cilj feminističke revolucije... mora biti eliminacija samih spolnih razlika; genitalne razlike između pojedinih ljudi neće imati društveno značenje; a trudnoća je samo deformacija ženskoga tijela.«²¹ Mary Daly: »falocentrizam treba zamijeniti genocentrizmom.«²² Ultra feministkinja Alice Schwarzer optužuje muževe supruga kao »silovatelje broj 1«.²³

¹⁸ Usp. Ute GERHARD, *Frauenbewegungen und Feminismus*, München, 2009.; Sandra KEMP – Judith SQUIRES (ur.), *Feminisms*, Oxford – New York, 1997.; Linda NICHOLSON (ur.), *The Second Wave. A Reader in Feminist Theory*, New York – London, 1997.; Linda NICHOLSON, *The Play of Reason. From the Modern to the Postmodern*, Buckingham, 1999.; Linda NICHOLSON – Steven SEIDMAN (ur.), *Social Postmodernism. Beyond Identity Politics*, Cambridge, 1995.

¹⁹ Simone de BEAUVOIR, *Das andere Geschlecht*, Frankfurt, 1980., 67.

²⁰ Elisabeth BADINTER, *Le Conflit. La Femme et la Mère*, Paris, 2010.

²¹ Shulamith FIRESTONE, *The Dialectic of Sex: The Case for Feminist Revolution*, New York, 1970. O ranom feminizmu u Americi vidi u: Catharine MacKINNON, *Toward a Feminist Theory of the State*, Cambridge Mass., 1989.

²² Usp. Mary DALY, *Jenseits von Gottvater, Sohn & Co. Aufbruch zu einer Philosophie der Frauenbefreiung (Beyond God the Father)*, München, 1980.; Mary DALY, *Gyn/Ökologie. Eine Metaethik des radikalen Feminismus (Gyn/Ecology. The Metaethics of Radical Feminism)*, München, 1991.; Mary DALY – Jane LEWIS, Introduction: Conceptualising Social Care in the Context of Welfare State Restructuring, u: Jane LEWIS (ur.), *Gender, Social Care and Welfare State Restructuring in Europe*, Brookfield – Singapore – Sydney, 1998, 1–24.

²³ Usp. Alice SCHWARZER, *Der kleine Unterschied und seine großen Folgen*, Frankfurt, 1975.; Alice SCHWARZER, *Der große Unterschied. Gegen die Spaltung von Menschen in Männer und Frauen*, Köln, 2002.; Alice SCHWARZER, Die Täter sind zu quasi hundert Prozent

Sve su nabrojene aktivistice zdušno za pobačaj kao izričaj slobode žene. Prema njima ni obitelj više nije mjesto zaštite djece nego potencijalno opasno mjesto i za ženu i za dijete. Nabrojenim feministkinjama valja svako pridružiti i dva mušketa: Alfreda Kinseya i Johna Moneya (dva sadomazohista, pedofila, zoofila, praktičara teških seksualnih perverzija!), koji su radili na tome da se, kako su govorili, »čovječanstvo konačno vratiti svojoj polimorfno perverznoj seksualnosti«. ²⁴

Feminizam se predstavlja i kao borba protiv vlasti patrijarhata. Feministkinja Kate Millett o tome razmišlja: »Naše društvo je patrijarhat... Ta činjenica je vidljiva odmah ako se prisjetimo da su vojska, industrija, tehnologija, univerziteti, znanost, politika, financije – ukratko svaki prolaz moći unutar društva uključujući snagu prisile policije, potpuno u muškim rukama.« ²⁵ Baza na kojoj patrijarhalno društvo počiva najtemeljitije je sadržana u kontroli muškaraca nad ženama i autoritetu oca. ²⁶

männlich, und ihre Opfer zu quasi hundert Prozent weiblich, u: Alice SCHWARZER *Der große Unterschied. Gegen die Spaltung von Menschen in Männer und Frauen*, Köln, 2002., 81.

²⁴ Alfred Charles Kinsey (1894. – 1956.) američki znanstvenik, biolog, entomolog i zoolog smatra se osnivačem seksologije. Najviše je poznat po svojim pionirskim istraživanjima na području ljudske seksualnosti, koje je sažeo u dva djela: *Seksualno ponašanje muškarca*, objavljeno 1948. godine i *Seksualno ponašanje žene*, objavljeno 1953. godine, a danas poznatiji kao »Kinseyjevi izvještaji« (*Kinsey Reports*). Definirao je i tzv. Kinseyjevu ljestvicu prema kojoj je klasificirao spolnu orijentaciju pojedinaca. Godine 1947. osnovao je Institut za spolna istraživanja u sklopu Sveučilišta u Indiani. Njegova su istraživanja na području seksologije izazvala žestoke kritike 1940-ih i 1950-ih godina i misli se da su duboko utjecala na društvene vrijednosti i moral kako u SAD, tako i u svijetu. Izumitelj rodne filozofije je dr. John Money (1921. – 2006.). Money je u Baltimoreu (SAD) otvorio prvu kliniku za određivanje roda, podvrgavajući pacijente operacijama promjene spola. On je autor sintagme *gender-role* (uloga roda). Money je na jednojajčanim blizancima Davidu i Brianu 1965. godine primijenio prvu operaciju promjene spola. Tom prilikom je od Davida učinio djevojčicu Brendu kako bi znanstveno dokazao rodnu teoriju. Mediji su njega i njegov uspjeh dizali u nebesa, jer je »dokazao« kako muškost ili ženskost (tj. čovjekov rod) nije nešto prirodno zadano i nepromjenjivo. No, nakon devet godina, ni kemija, ni hormonalne terapije, ni socijalizacija nisu pomogle Davidu da postane Brenda. Tek kasnije, kad je Brenda saznala kako je zapravo rođena kao dječak, poželjela je promijeniti spol i postati ono što je i bila – David. (David je 2004. godine počinio samoubojstvo). Moneyeve nazore već su odavno pobile prirodne znanosti, napose istraživanje mozga. Moneyeva *Gender Identity Clinic* (Klinika za rodni identitet) u Johns-Hopkins bolnici u Baltimoreu zatvorena je 1979. godine.

²⁵ Kate MILLETT, *Theory of Sexual Politics*, u: Barbara A. CROW (ur.), *Radical Feminism. A Documentary Reader*, New York – London, 2000., 123–153.

²⁶ Glasni protivnik feminizma je Warren FARRELL, *The Myth of Male Power. Why Men Are The Disposable Sex*, Berkley, 1993. U tom smjeru pišu i: Georg FRIEDENBERGER, *Die Rechte der Frauen. Narrenfreiheit für das weibliche Geschlecht?*, Augsburg, 1999.; Arne HOFFMANN, *Sind Frauen die besseren Menschen? Plädoyer für einen selbstbewussten Mann*, Berlin, 2001., 208; Arne HOFFMANN, *Männerbeben*, Düsseldorf, 2007. (osobito poglavlje »Ist der Feminismus noch zu retten?«); Arne HOFFMANN, *Not am Mann – Sexismus*

Obitelj bez autoriteta je bio cilj 68-ih godina. Trebalo je slomiti autoritet oca i demaskulinizirati društvo. Demaskulinizacijom društva obitelj je izgubila svoju glavu.²⁷ Država preuzima odgojno-obrazovnu funkciju, represivnim metodama obvezuje pojedince da plaćaju porez i da se pokoravaju zakonima.

2.3. Brak i obitelj u ideologiji genderizma

Racionalne temelje feminističkim postavkama trebala je postaviti već spomenuta francuska književnica i filozofkinja Simone de Beauvoir svojom knjigom *Drugi spol (Le deuxième sexe)*. Ona je svoje razmišljanje započela tezom: »Nitko nije rođen kao žena, ženom se tek postaje.«²⁸ Poznato je da se početkom sedamdesetih godina XX. stoljeća Beauvoir pridružila pokretu za oslobođenje žene vodeći kampanju za pravo žene na pobačaj. U privatnom životu svoju dugogodišnju vezu s poznatim filozofom Jean-Paulom Sartreom nikada nije formalizirala, a u svojim autobiografskim knjigama nije krila seksualne veze koje je povremeno imala s drugim muškarcima, pa i sa ženama.

Pod utjecajem Simone de Beauvoir se od 90-ih godina prošloga stoljeća, u okvirima feminističke dekonstrukcije, počela zastupati teza da seksualnost nije samo dana nego da se ona konstruira. Tako su prvi puta biološke datosti promatrane kao nešto provizorno i kao da potpadaju pod igru uloga. Faktičnost tijela, tijelo samo, počelo se promatrati kao praznina, kao *tabula rasa* toga projekta. U vidokrug mišljenja polako je dolazio »otvoreni pojam subjekta« ili »tekući identitet«.

Američka feministkinja Donna Haraway drži da novi način razmišljanja, u kojemu pojmovi *tijelo* i *subjekt* pripadaju novoj terminologiji, uvodi u razmišljanje u koje se polazi od stalnoga procesa koje skraćuje struje informacija i kodove te tako omogućuje nastajanje uvijek novih, prolaznih, zamjenjivih

gegen Männer, Gütersloh, 2014. Također usp. www.cuncti.net. Kritike dolaze i sa ženske strane, osobito: Ute EHRHARDT, *Gute Mädchen kommen in den Himmel, böse überall hin. Warum Bravsein uns nicht weiterbringt*, Frankfurt, 2002.; Astrid von FRIESEN, *Schuld sind immer die anderen! Die Nachwehen des Feminismus: Frustrierte Frauen und schweigende Männer*, Hamburg, 2012.; Esther VILAR, *Der dressierte Mann. Das polygame Geschlecht. Das Ende der Dressur*, München, 2015.

²⁷ Usp. Matthias MATUSSEK, *Die vaterlose Gesellschaft. Überfällige Anmerkungen zum Geschlechterkampf*, Berlin, 1998., poglavlje »Es reicht!«.

²⁸ Simone de BEAUVOIR, *The Second Sex*, London, 1949., 301. Usp. Ingrid GALSTER, *Französischer Feminismus. Zum Verhältnis von Egalität und Differenz*, u: Ruth BECKER – Beate KORTENDIEK (ur.), *Handbuch Frauen- und Geschlechterforschung. Theorie, Methoden, Empirie*, Wiesbaden, 2004., 42–48.

značenja.²⁹ Jednostavno, tijelo i duh više ne treba shvaćati kao ontološki utemeljene entitete.

Na toj crti, slijedeći filozofiju subjekta i seksualnosti kakvu je predstavio M. Foucault, svoje ideje razvila je američka feministkinja i filozofkinja Judith Butler (rođena 1956. godine), Židovka rusko-mađarskoga podrijetla, lezbijka, sveučilišna profesorica na više visokih učilišta u Americi i diljem svijeta. Butler je zapravo »kraljica spolnog dekonstrukcionizma« i »alkemičarka« genderizma. Dobitnica je nekoliko prestižnih nagrada i odlikovanja, od 2001. godine stipendistica je Guggenheimove i Rockefellerove fundacije. Godine 2004. dobila je Brudnerovu nagradu na poznatom Sveučilištu Yale za »zasluge u lezbijskim i gay studijima«, a 2008. godine odlikovana je Andrew W. Mellon odlikovanjem, koje je dotirano s milijun i pet stotina tisuća dolara, a u rujnu 2012. godine primila je nagradu Theodor W. Adorno grada Frankfurta s pedeset tisuća eura. Valja zapaziti da elite moći i novca preko njezinih ideja zapravo zdušno podupiru »subverziju identiteta« stvorenu na tzv. *queer theory* ispresjecanih nizova.³⁰

Butlerova primjećuje da se do ženskoga i/ili muškoga identiteta dolazi kroz norme koje nam određuje i nameće društvo. U svojoj knjizi iz 1990. godine koja nosi naslov *Gender Trouble – Feminism and the Subversion of Identity* uz razmišljanja o subjektu i identitetu, Butler je predstavila načela »rodne filozofije«. Spomenuta je knjiga, ustvari, temeljna knjiga genderizma u kojoj autorica želi istražiti, kao piše, »falocentizam i prisilnu heteroseksualnost«³¹ te na taj način omesti spolne kategorije muško – žensko. Riječ je o relativiziranju nosećih normi (naročito na području seksualnosti) a onda i o novim elementima razaranja tradicionalnoga pojma obitelji i braka.

Butlerova polazi od ideje da je čovjek (kao »ja«, bilo muški bilo ženski) u svojem mišljenju potpuno autonoman i slobodan od svake metafizičke zadanosti. I u sferi biološke zadanosti čovjek bira svoje vlastito *ja* ali i svoj vlastiti

²⁹ Usp. Donna J. HARAWAY, *Situiertes Wissen. Die Wissenschaftsfrage im Feminismus und das Privileg einer partialen Perspektive*, u: Carmen HAMMER – Immanuel STIESS (ur.), *Die Neuerfindung der Natur. Primaten, Cyborgs und Frauen*, Frankfurt – New York, 1995., 73–97; Donna J. HARAWAY, *Ein Manifest für Cyborgs. Feminismus im Streit mit den Technowissenschaften*, u: Carmen HAMMER – Immanuel STIESS (ur.), *Die Neuerfindung der Natur. Primaten, Cyborgs und Frauen*, Frankfurt – New York, 1995., 33–72.

³⁰ Usp. Sabine HARK, *Queer Studies*, u: Christina von BRAUN – Inge STEPHAN (ur.), *Gender & Wissen. Ein Handbuch der Gender-Theorien*, Stuttgart, 2013., 449–471; Nina DEGELE, *Gender/Queer Studies*, Paderborn, 2008.; Annamarie JAGOSE, *Queer Theory. Eine Einführung*, Berlin, 2001.; Sylvia PRITSCH, *Rhetorik des Subjekts. Zur textuellen Konstruktion des Subjekts in feministischen und anderen postmodernen Diskursen*, Bielefeld, 2008.

³¹ Judith BUTLER, *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, New York, 1990., 8–11.

rodni identitet. Radikalno razdvajanje biološkoga spola od društvenoga spola dovodi do stvaranja mutiranih oblika rodnih identiteta u kojemu se *rod* oštro suprotstavlja *spolu*.

Kada tijelo kao medij subjekta izgubi svoje granice, kada je oslobođeno svojih naravnih zadataki i tjelesne razlike, naime spola, kada ono može proizvoljno skliznuti u (spolnu) ulogu onoga drugoga, onda je željeni društveni cilj nadohvat ruke: jednakost među ljudima i ravnopravan odnos među spolovima u kojemu nema dominacije, u kojemu svi imaju iste šanse. To je teorija postfeminističke spolno/rodne rasprave.

Dekonstrukcijom binarnog muškog/ženskog roda, i razobličavanjem tradicionalnoga razmišljanja o rodu, može se, dakle, prema Butlerovoj, postići nova jednakost gdje ljudi neće biti ograničeni muškim ili ženskim ulogama.

Butlerova, dakle, nastupa s tvrdnjom da je rod temeljni aspekt djelovanja u određenim situacijama, a ne temeljni aspekt našega identiteta. Rod (muški/ženski) zapravo je postignuće, konstrukcija. On je nešto »slobodno lebdeće« i fluidno, a ne fiksno.³² Tim je tezama započeo »neoliberalni karneval identiteta«, ali i na političkom području tzv. *top-down* revolucija. Tu je i izvorište teorije, zapravo nasilne ideologije – genderizma.

Polazna točka te teorije (ideologije) jest shvaćanje da su svi građani pojedinci jednaki. Može se reći da je *gender* ideologija rezultat dugogodišnje ideološke i kulturološke transformacije koja je započela u marksizmu i neomarksizmu a inicirana 1968. godine od radikalnoga feminističkoga pokreta i seksualne revolucije. Danas ta teorija nasilno želi zahvatiti društvene i privatne segmente života.³³ Širi se medijima, podržavana je političkim i pravnim proglasima te postaje ozbiljna pedagoško-odgojna praksa ili obrazac. Istodobno ona je predmet opravdanoga nezadovoljstva, kritike i otpora.³⁴

³² Usp. Isto, 6. Također usp. Judith BUTLER, *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*, London – New York, 1993.; Judith BUTLER, *Undoing Gender*, London – New York, 2004.

³³ Usp. Wolfgang LEISENBERG, *Gender Mainstreaming. Auf dem Weg zum neuen Menschen*, u: www.gemeindenetzwer.org (24. I. 2015.); Tomas KUBELIK, *Genug gegendert! Eine Kritik der feministischen Sprache*, Halle, 2013.

³⁴ Usp. Dale O'LEARY, *The Gender Agenda*, Los Angeles, 1997.; Dale O'LEARY, *One Man, One Woman. A Catholic's Guide to Defending Marriage*, Manchester, 2007.; Gabriele KUBY, *Die globale sexuelle Revolution – Zerstörung der Freiheit im Namen der Freiheit*, Kißlegg, 2012.; Gabriele KUBY, *Gender. Eine neue Ideologie zerstört die Familie*, Kißlegg, 2014.; Gabriele KUBY, *Die Gender Revolution, Relativismus in Aktion*, Kißlegg, 2006.; Gabriele KUBY, *Gender. Eine neue Ideologie zerstört die Familie*, Kißlegg, 2014.; Birgit KELLE, *Dann mach doch die Bluse zu. Ein Aufschrei gegen den Gleichheitswahn*, Aslar, 2013.; Birgit KELLE, *Gender Gaga. Wie eine absurde Ideologie unseren Alltag erobern will*, Aslar, 2015.; Anne FLEIG (ur.), *Die Zukunft von Gender. Begriff und Zeitdiagnose*, Frankfurt – New York, 2014.

Genderizam postaje, možemo bez pretjerivanja reći, glavna preokupacija današnje politike. On zapravo mora postati *mainstreaming* (*gender-mainstreaming*), nešto čime treba biti prožeto cijelo ljudsko društvo. Postoje mnoge izvedenice toga pokreta, čak kao *gender studies* kao (kako to učeno zvuči!) *proposal* znanost – neki će reći »nauk o rasi XXI. stoljeća«. ³⁵

Teško se oteti dojmu da je rodna ideologija (genderizam) zapravo svojevrsni totalitarizam u novom ruhu. Borba za prava obespravljenih proletera zamijenjena je borbom za prava LGBT osoba i zajednica. Metode toga nikako nisu demokratske ni znanstvene. Dovoljno je ukazati na činjenicu da je homoseksualnost 1973. godine prestala biti na popisu bolesti. To su jednostavno »izglasali« američki psihijatri. Nikakvi znanstveni dokazi za to nisu bili potrebni. Dovoljna je bila većina glasova.

Jean-Claude Juncker je već davno opisao *modus procedendi* takvih »znanstvenih« postupaka, odnosno takve »demokracije«: »Nešto smo zaključili i sada čekamo što će se dogoditi. Ne bude li velike bune i galame, budući da većina ne shvaća što je tu zaključeno, idemo dalje – korak po korak sve dok se više ne može natrag.« ³⁶

Vidljivo je da genderizam ne počiva na argumentima znanstvenih spoznaja, nego na volji politike. Kritički glasovi su ugušivani financijskom moći i odstranjuju se iz pogona znanosti i odluka politike. Politički lobi na svoje zastave ispisuje zaštitu nenormala. U ime slobode izbora, jednakosti i borbe protiv diskriminacije uspostavljaju se tzv. »nova ljudska prava«, te osobito odgoj za »seksualno zdravlje (zdravstveni odgoj) i reproduktivna prava« ³⁷.

U društvu koje bi funkcioniralo po tim izvodima obitelj u dosadašnjoj formi više nije moguća, pa ni potrebna. Jednako tako je i s brakom. Zato se čini sve kako bi se pojam obitelji razvodnio, kako bi ona izgubila svoje jasne obrise, ono što je čini biti *obitelj*. U postmodernoj maniri slavija različitosti promovira se obitelj u svim njezinim formama. Drugim riječima, svašta može biti obitelj. Brak slijedi istu logiku.

Protivnici braka i obitelji, zapravo simpatizeri neopoganskoga pogleda na svijet, danas svim silama traže ne samo donošenje zakona o mogućnosti razvoda braka nego i legaliziranje nekih novih, bolesnih formi. Ispada čudno

³⁵ Usp. Andreas SPÄTH (ur.), *Vergewaltigung der menschlichen Identität: Über die Irrtümer der Gender-Ideologie*, Ansbach, 2011.

³⁶ Usp. Dirk KOCH, Die Brüsseler Republik, u: *Der Spiegel*, 52 (1999.), 136.

³⁷ Norbert BOLZ, *Diskurs über die Ungleichheit. Ein Anti-Rousseau*, Paderborn, 2009., 17–99. U obranu obitelji valja spomenuti knjigu: Norbert BOLZ, *Die Helden der Familie*, Paderborn, 2006.

da homoseksualci i ini slični u tako kratko vrijeme jednu prema njima »zastarjelu instituciju« kao što je brak, od želje da je unište, proglašavaju objektom nepoštedne borbe po cijeloj kugli zemaljskoj, ali i svojim idealom.

Prije nešto više od godine dana *New York Times* objavio je proglas pod naslovom »Daljnji koraci nakon istospolnog braka: nova strategijska vizija za sve naše obitelji i veze«, koji je potpisalo više od tri stotine LGBT aktivista, umjetnika, novinara, odvjetnika i profesora s najuglednijih američkih sveučilišta. U tom se proglasu izričito kaže da je zalaganje za homoseksualni brak samo dio širega nastojanja da se uvedu i legitimiraju i druge, još raznolikije vrste braka i obitelji. Tvrdi se da se razni modusi organiziranja braka i obitelji nikako ne daju uklopiti u samo jedan postojeći okvir i da načini kako se brakovi i obitelji mogu formirati ne poznaju nikakve granice. Stoga se zahtijeva da se dopusti »cvjetanje tisuću cvjetova« te da država prizna alternativne oblike braka i obitelji, od onih s više od dva seksualna partnera pa sve do stvarno inovativnog obiteljskog aranžmana u kojem »homoseksualni par odluči stvoriti i podizati dijete zajedno s nekom drugom homoseksualnom osobom ili parom, u dva odvojena domaćinstva«.

Zagovaratelji homoseksualnog braka otkrivaju i svoje druge ekstremne zahtjeve koje slijedi ova logika: ako dvojica homoseksualaca mogu biti bračni drugovi, zašto to onda ne mogu biti tri ili četiri osobe? Zašto se ne bi priznala poligamija? Zašto se pojam obitelji ne bi mogao primijeniti na suživot čovjeka i životinje?³⁸

Neven Sesardić, u raspravi pod naslovom »Homoseksualni brak: pobjeda političke korektnosti i loših argumenata«, drži da je nakon što je Peter Singer, profesor etike na Sveučilištu Princeton i »nautjecajniji živući filozof« (kako ga je nazvao magazin *New Yorker*) istupio sa svojom idejom i tako otvorio put nevjerojatnim ludorijama (perverznostima). Singer je, naime, nedavno objasnio da je »zoofilija kao seksualna orijentacija potpuno u redu i da se ne trebate uopće ustručavati ako vas seks sa životinjama privlači«. Tako nije samo »gay OK« nego ništa više ne stoji na putu razvijanju dubljih i smislenijih veza s kućnim ljubimcima, koje bi, zašto ne, mogle završiti i brakom.³⁹ Predlagano je očiti sumrak zdrave i normalne pameti.

Razaranju obitelji i braka, kako smo već spomenuli, uvelike pridonose i pravo i politika. Ne može se oteti dojmu da se i *Pekinška akcijska platforma* UN o

³⁸ Usp. Peter J. KREEFT, *How to Win the Culture War: A Christian Battle Plan for a Society in Crisis*, Downers Grove, 2002., 46–98.

³⁹ Usp. Neven SESARDIĆ, Homoseksualni brak: pobjeda političke korektnosti i loših argumenata, u: *Prolegomena*, 1 (2007.), 5–28, ovdje 24ss.

pravima žena iz 1995. godine zalaže za pet spolova: muškarci, žene, homoseksualni muškarci, lezbijske žene, biseksualni ili transeksualni ljudi.

I u biti današnje koncepcije prava stoji redukcionističko i »bolesno« shvaćanje čovjeka. Tu se čovjeka više ne gleda kao na osobu, biće otvoreno za druge i za onostranost. Tu je pojedinac onaj koji bira svoju etiku. Tu je čovjek tek samo jedinstvo snage, interesa i užitka. Takva u biti destruktivna antropologija u pozadini prava za sobom povlači i posve čudne zaključke.

Bitni problem, zapravo jedan od čimbenika razaranja obitelji, čini se da je današnje podlaganje obitelji pravu. Njemački teoretičar prava Karl Albert Schachtschneider u članku »Rechtsproblem Familie« upozorava na to da je danas došlo do nedopustivoga po-državljenja odnosa u obitelji.⁴⁰ To je podržavljenje odgovorno za rasap obiteljskih struktura. Naime, miješanjem države u područje intime obitelji obiteljski se odnosi zamjenjuju pravnim propisima. Put 1968. s kojim je počela razgradnja građanskih obiteljskih odnosa, a s kojim se tražila individualna sloboda, pokazao se kao kobna pogreška.

Schachtschneider pokazuje da se teško podnose obitelj (privatno) i zakon (državno). Povezujući princip obitelji je *ljubav*, države pak *zakonodavstvo*. Zato Schachtschneider poziva na to da se u pravu obitelj opet organizira preko socijalnih veza a ne preko pravnih odnosa. Država (čak i ona demokratska!) sa svojim obiteljskim pravom, protivno načelu supsidijarnosti, razvlastila je obitelj i oduzela joj bitan status. Ozakonila je sve obiteljske odnose i tako izolirala ljude kao subjekte prava. Na taj je način zanemarila najvažniji element podjele moći a sama se razvila u totalnu državu.

Akteri razaranja braka i obitelji služe se lukavstvima da bi postigli svoj cilj. Rabe časne pojmove a daju im potpuno novi, suprotni, zavodljivi smisao. Govore o »ljudskim pravima«, »toleranciji« i o »pravima djeteta« ali u okviru tih prava žele nametnuti ona prava koja ljudima i djeci nanose štetu. Schachtschneider drži da je u obiteljskom pravu »dobro djece« (*Kindeswohl*) zapravo »prazan pojam«. On, misli Schachtschneider, ne može dati zadovoljavajući odgovor na pravna pitanja obiteljskoga prava. »Dobro djece« jest doduše lijepa riječ ali se njome ne dostiže ono što je bitno – dobro obitelji, obitelji kao jedinstva.⁴¹

Pod pokrivalom »ljudskih prava« majka i otac gube mogućnost da odgovorno odgajaju svoju djecu. Tome uvelike, uz politiku i državu, pomažu i

⁴⁰ Usp. Karl Albrecht SCHATSCHNEIDER, *Rechtsproblem Familie in Deutschland*, u: Werner LACHMANN (ur.), *Familienpolitik*, Berlin, 2009., 143–189; Karl Albrecht SCHATSCHNEIDER, *Prinzipien des Rechtsstaates*, Berlin, 2006.

⁴¹ Usp. Rolf LAMPRECHT, *Die Lebenslüge der Juristen. Warum Recht nicht gerecht ist*, Stuttgart, 2008.

masovni mediji. Iako bi trebali služiti dobru, oni često siju zlo, zbrku i kaos. Postali su plodno tlo za razvoj loših običaja i nemoralna u društvu. Štoviše, štete harmoniji obiteljskoga života emitiranjem tobožnjih vrednota i antiuzora, raznih oblika terora, nasilja i pornografije, širenjem moralnoga relativizma, buđenjem i poticanjem niskih poriva i hvaljenjem poroka.

Dnevne tiskovine su pune tekstova i slika koje potiču destrukciju obitelji i braka. O filmovima i novim tehnologijama (internetu) da i ne govorimo. Jednostavno, i suvremena znanost i umjetnost često stoje u službi razaranja braka i obitelji.

3. Unutarnji razarači braka i obitelji

Vanjski i ideološki razarači obitelji su mnogobrojni, financijski jaki i dobro umreženi. Umrežena je i industrija razaranja obitelji na kojoj se otvaraju radna mjesta. Primjerice, mnogi danas dobro žive od pornografije. Farmaceutska industrija ima velike financijske prihode od proizvodnje abortiva i drugih preparata.

Usporedi li se situaciju obitelji s početka industrijske revolucije XIX. stoljeća s današnjom situacijom, onda se može primijetiti da su se dogodile temeljne promijene. S početka XIX. stoljeća brak i obitelj su imali karakter (značaj) zbrinjavajućega zajedništva za bračni par i njihovo potomstvo. Bili su usmjereni na muža/oca kao glavu kuće koji je donosio važne odluke i snosio je odgovornost za dobro svih članova kućne zajednice. Obitelj je bila i zdravo stanište za demografsku sigurnost nekoga naroda i države. Puno je toga u životu bilo jasno strukturirano – od izbora zvanja preko partnera do rada.

Danas se situacije potpunoma promijenila. Promijenio se stil i tempo života. Uočljive su mnoge varijabilnosti oblika života. Ljudi mijenjaju sve i brzo. Nešto slobodno nešto i ne. Postali su nervozni i nestalni. Posvuda je zamjetna sveprisutna fragilnost međudnosa. I lakše je danas, pa i iz naivnih razloga, zatražiti rastavu nego dati otkaz mobilnom operateru. Najčešći razlozi za raskid braka ipak su sebičnost, egoizam, emotivna nezrelost, različite ovisnosti i nasilje svake vrste dok brze promjene uzrokovane općim društvenim i kulturnim razvojem pogoduju udaljavanju ljudi jednih od drugih.

U sve većem broju obitelji neposredan tjelesni i emocionalni kontakt zamjenjuju virtualni odnosi, kako između mladih i starijih članova obitelji tako i između djece i roditelja. Nema zajedničkoga stola, zajedničkih obroka. Model obiteljskih odnosa koji prakticira *fast food* obitelj je život jednoga *pored* drugoga, umjesto jednoga s drugim. Osjećaji topline i ljubavi, razumijevanja i

međusobne podrške marginalizirani su ili se »odgađaju na (ne)određeno vrijeme«. Često u ime slobode, zapravo sebičnosti.

Pogrešno razumijevanje vlastite slobode završava u porocima i ovisnostima (o alkoholu, opijatima, igrama na sreću itd.)⁴² – jednostavno bijegom od odgovornosti. Nepopravljive su štete koje su time uzrokovane.

Zaključak

Brak, jamačno, danas nije dom i luka a obitelj prva stanica zdravoga društva. Na rasap braka i obitelji ukazuju mnogi. Mnogi u tome i sudjeluju. No, brak i obitelj predstavljaju *conditio humana* od pamtivijeka; nešto bez čega čovjek ne bi preživio. Zapravo i ne može. Organiziraju se i temelje na ljubavi, odgovornosti i respektu (uvažavanju) zajednice: muškarca, žene i njihova potomstva. Kao takva obitelj jest više negoli samo sentimentalna veza među ljudima, a brak je više negoli pravno regulirani obostrani odnos s određenim seksualnim tendencijama.

Brak i obitelj imaju svoje povlašteno mjesto koje im osigurava, kako reče G. W. F. Hegel, »mjesto čuvanja čudorednosti«⁴³. Preko njih se stvara humani potencijal, tj. cjelina životnih i socijalnih kompetencija čovjeka koje prethode ostalim kompetencijama koje su s jedne strane odgovorne za uspješnost individualnoga života a s druge strane za razvoj slobodnoga društva, gospodarstva, kulture i Crkve. Tu čovjek uči što znači ljubiti i biti ljubljen, što to konkretno znači biti osoba. Tu je mjesto izgradnje osobe i društva.

Govorili smo o destrukciji. Zdrava ljudska mudrost tvrdi da je lakše rušiti nego graditi. Tako je silna moć negacije! Lakše je u sebi imati kaos nego red. Čovjeka je lakše pokvariti nego odgojiti! No, biranjem lakšega a ne težega život postaje teži od težega. On zapravo nema budućnosti.

Obitelj kao prva stanica društva daje nenadoknativ obol za dobro društva i zajednice. Budućnost čovječanstva prolazi kroz nj. Svaka prijetnja tome jest prijetnja samome društvu. A kao božanska tvorevina, obitelj dolazi iz Božjega promisla, pa nam kao vjernicima valja shvatiti da ona i ne može biti razorena. Jamačno, nikada bez kobnih posljedica.

⁴² Usp. Slavko SAKOMAN, *Obitelj i prevencija ovisnosti*, Zagreb, 2002.

⁴³ Georg Wilhelm Friedrich HEGEL, *Osnovne crte filozofije prava*, Sarajevo, 1989., §§ 158–182.

Summary

DEVASTATING FACTORS OF MARRIAGE AND FAMILY

Ivan KOPREK

Faculty of Philosophy of the Society of Jesus
Croatian Studies – University of Zagreb
Jordanovac 110, p.p. 169, HR – 10 001 Zagreb
ikoprek@ffdi.hr

In the context of time in which we live, human thought and action unfold in multiple destructive ways. »Destruction« means demolition, disintegration, decomposition, devastation, waste, decay, extermination and actually death. In various anthropological reductionisms, today we depart from the healthy image of the human being. We are witnessing the destruction of the human being and his environment. We can see hatred and violence are openly promoted – »the culture of death«.

Postmodernism, as we mark our time, supports the idea of destruction or deconstruction. Binary opposites are compared by deconstruction and instead of describing their »rigid categorization«, deconstruction wants to show how such opposites are actually mixed and how many of them are inseparable. Overlaps which decompose reality are visible everywhere. The thesis that culture is a socio-historical construction is almost tacitly accepted. At the same time there is a celebration of diversity. It is said that the identities are changing, dynamic, fluid and hybrid...

This spiritual situation of our time leads to disintegration of marriage and the family as the basic cell of society. Today, marriage and the family are in the crossfire of various dangers. Marriage and family are experiencing a serious crisis and are subjected to unfair manipulation that aims to diminish their importance and destroy them. Indeed, many today lead an open war against marriage and the family from their political, economic and other, in particular, ideological beliefs (Pope Francis speaks of »ideological colonization«). There are three ideologies that should be especially emphasised: communism, feminism and genderism.

Communist ideology is actually a kind of mixture of materialism and evolutionism. It started its destruction of marriage and family through F. Engels's ideas (»The Origin of the Family, Private Property and the State«!). By depriving the human being of his/her spiritual potential, communism found, in excerpts of neo-Marxist philosophers of »Frankfurt School«, allies in the revolution tyranny of the body, which ended in unbridled sexual mania in the generation of '68. Communism has mixed with Freudian psychoanalysis and, through Marxist ideology, opened space for new destruction of marriage and family. First through feminism that is, as a result of the

Industrial Revolution of the late 19th and early 20th century, begun in the industrialized countries of the West. Namely, the development of machines increasingly removed the need for human labour and gradually eliminated the advantages that men had over women. Women have since begun increasingly to involve themselves in the production process. Women became independent and turned against men... By de-masculinity of society family has lost its head. Feminism has opened up opportunities for new breakthroughs. Ideas emerged that identity can be achieved only through norms imposed by society and culture. Thus in its final form feminism was presented as an ideology of genderism or »gender theory«. »Gender theory« emerged in the radical circle of international feminist and LGBT activists and by using language and other manipulations it almost destroyed the marriage and family in thirty years. Ideological dismantling of the family with the great support of the media often hides behind the scenes of beautiful words, such as »human rights«, »interest of children«, »protection of women«...

With the aforementioned ideological, there are many other internal factors that destroy marriage and the family, such as: human selfishness, unwillingness and inability to communicate, marital infidelity, various addictions such as alcoholism, gambling...

Keywords: marriage, family, postmodernism, »culture of death«, »ideological colonialism«, feminism, »gender theory«, genderism.